Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

(Bn.) Lett. Sv

SKOLMÄSTAREN I SCHWEDT.

EN BERÄTTELSE FRÅN TRETTIOÅRIGA KRIGET

TECKNAD AF

J. O. ÅBERG.

KUNGL. BIBLIOTEKET
STOCKHOLM

SKOLMÄSTAREN I SCHWEDT.

EN BERÄTTELSE FRÅN TRETTIOÅRIGA KRIGET,

TECKNAD AF

J. O. ÅBERG.

STOCKHOLM,
HENRIK LINDGRENS FÖRLAG.

STOCKHOLM,
P. A. NYMANS TRYCKERI, 1884.

1.

Midsommardagen 1630 hade gått till ända, utan att just något anmärkningsvärdt händt i den lilla staden Schwedt, belägen på vestra stranden af Oderfloden, straxt söder om Garz så framt man icke till det anmärkningsvärdas område får hänföra den omständigheten, att de sedvanliga midsommarlekarne nästan helt och hållet uteblifvit. Men, sedan några år tillbaka, eller allt ifrån den tidpunkt, då Wallensteins roflystna skaror började öfversvämma Pommern, hade innevånarne i denna del af Tyskland varit vana att försaka nästan allt, hvad nöje heter.

Det var något öfver en månad efter midsommardagen. Solen sken varmare, än den gjort på ett par veckor, och sjelfva foglarnes sånger tycktes gladare än vanligt.

På en vacker med några träd här och der bevuxen äng, hvars östra sida badades af Oderflodens glittrande böljor, hvilka, den dag, vi här förutsätta, jagade hvarandra i ystra språng, pådrifna af en stark vind, lekte en munter barnskara, obe-

kymrad om de händelser, som timade i stora verlden. Det friska skrattet klingade i kapp med foglarnes drillar, och hade till och med en synbar inverkan på tvenne män, som ett litet stycke från lekplatsen gingo fram och åter utmed sjelfva vattenbrynet, ty de stannade ibland, afbröto det lifliga samtal de förde sins emellan och drogo sina läppar till hvar sitt glada leende.

»Lyckliga tid», sade ändtligen den äldste, en gammal man med ett krigiskt utseende, hvilket dock icke hindrade hans väderbitna, med hvitt helskägg beprydda anlete, att då och då antaga ett blidare utseende; »jag kommer så väl i håg när jag, en sådan der parfvel, sprang omkring i sorglös lek på samma plats som barnen der. Hur stora förändringar hafva ej inträffat sedan dess! Vårt sköna fädernesland ligger svartnadt som en äng, öfver hvilken elden gått fram; de byar, som ännu stå qvar, äro öfvergifna; dess innevånare hafva antingen stupat i striderna, eller lupit till skogs, och vår tröstfulla religion är allvarsamt hotad. Se här», fortfor han och pekade på det träben, han bar, »der sen I den lön, som jag fått för — — —.»

Han fick ej tala till punkt, emedan hans kamrat, till utseendet något yngre, häftigt grep honom i armen och utropade:

»Nu är du oresonlig, Max Grieg. Det är visserligen sannt, att du i striden för vår frihet för-

lorat en så dyrbar lem som ett ben, men du har ju i utbyte deremot fått skolmästareplatsen i staden, och den sköter du som en hel karl, det kan ingen neka till. Hvad vill du då mera begära! Bröd har du till döddagar, och ingen skall kasta ett enda ondt ord på din graf, när du en gång går hädan!»

Den gamle knekten-skolmästaren rätade på sig icke så litet, då han förnam kamratens sista ord. Det syntes tydligt, att de gingo honom till hjertat, och i den blick, han kastade på den åt hans vård öfverlemnade barnaskaran, kunde man tydligt läsa denna stumma försäkran:

»Med mitt hjerteblod vill jag försvara eder.»

Sedan de båda gamla en stund vandrat längs flodstranden, stannade Max Grieg på nytt, och sade i häftig ton:

»Det säges att den svenske kungen landstigit på Usedom. Är det sannt?»

»Ja, enligt hvad ett ridande bud i går förkunnade, men hvarför så häftig!»

»Jag ser ingenting annat än elände för mig,» svarade skolmästaren och stötte häftigt med träbenet i marken. »Först så flyttade Mansfeld, den Gud välsigne, kriget till våra trakter; så kom danske kungen och lockade Tilly, den satans kroaten hit upp, och nu är svenska kungen på marsch hitåt. Med honom skall det utan tvifvel gå på

samma sätt som med dansken. Emellertid få vi underhålla de främmande knektarne, och hvem vet för resten hurudana de der svenskarne äro! Det säges ju, att de se ut som björnar, äta rått kött och bröd af bark! Gud bevare oss från dem; de äro kanske värre än både Wallensteins och Tillys soldater!»

»Vän Max,» sade strumpväfvaren Fritz, och såg på skolmästaren liksom med ett förnämt förakt, »det höres tydligen, att du icke känner till våra vänner, svenskarne. Det var pastorns son, som i går förde till oss underrättelsen om deras ankomst. Han hade sett dem i närheten af Stettin, och hvad han berättade, lät så glädjande för våra hjertan. Det var i rådhussalen, som han förtäljde om sin resa. Riktiga soldater är det, och alls icke några vilda djur, såsom du och många andra tro. Dessutom hade han talat med många af dem, och de hade sagt, att de kommit hit, för att köra bort påfvens anhang. Dessutom tycker jag att en skolmästare borde veta — — —.»

»Jag vet så mycket jag behöfver,» afbröt Max Grieg, icke så litet stucken af de halft försmädliga ord, med hvilka den sista meningen uttalades, »och det är att lära barnen, att frukta Gud och sina föräldrar. Mera behöfs icke för en lycklig lefnad, skulle jag tro. Kom i håg, strumpväfvare, att det är en ärlig knekt, som utdelat mångdub-

belt flera hugg åt vår läras fiender, än du har hår på hufvudet, som säger detta!»

Med dessa ord vände sig den förtörnade gubben om och ämnade aflägsna sig, men hindrades af Fritz, som åter grep honom i armen med dessa ord:

»Ett brinnande humör, det har du, gamle knektfar. Men hör nu hvad jag till slut har att säga dig.»

»Tala då, men fort,» sade Max och stannade. »Det är nu tid på att vända tillbaka till staden.»

»På återvägen längs vestra flodstranden såg pastorns Johann straxt söder om Garz, men på östra stranden, en svärm kroater, och han trodde, att de ämnade sig hit.»

»Jaså,» mumlade skolmästaren för sig sjelf, i det han sänkte hufvudet ned mot bröstet, »det är icke slut ännu.» Han ämnade just besvara strumpväfvarens ord, då en af de lekande gossarne kom springande och ropade, under det han pekade norrut:

»Hvad är det för folk, som kommer der?»

Strumpväfvaren och skolmästaren sågo uppmärksamt åt det utpekade hållet. Slutligen utbrast den förstnämnde:

»Gud bevare oss, det är kroaterna; jag känner nog igen dem sedan sista gången de voro här. Se, nu rida de utför kullen; jag tycker mig till

och med se hur våra trosförvandters blod dryper från lansarne!»

»War tröst, strumpväfvare», inföll Max Grieg. »Du hade ju helt nyligen så stort förtroende till svenskarne!»

Det låg någonting af gäckeri i tonen, hvarmed dessa ord uttalades. Om nu strumpväfvaren rätt märkte det, så var han nog förståndig, att icke låtsa om någonting. Han sade för den skull:

»Svenskarne; ja, visst förtröstar jag på dem, men innan de hinna hit kan vår stad vara uppbränd och vi sjelfva mördade.»

Så snart den unge budbäraren fick höra namnet »kroaterna», ilade han med förskräckelsen målad i sina späda drag, bort till kamraterna. »Kroaterna komma; kroaterna komma», ljöd det från hans läppar, och många minuter hade icke försvunnit, innan barnskaran var skingrad åt alla håll, hur mycket den gamle skolmästaren än försökte att använda sin makt och myndighet till att hålla god ordning. Långsamt och grubblande öfver den ovissa framtiden återvände de båda gamla till staden.

Det var annandag jul på eftermiddagen. En kall dimma, som under många dagar legat öfver nejden, hade börjat lätta på sig, hvarigenom åtminstone de närmaste föremålen blefvo synliga.

Fängslade af isbojan lågo Oderflodens vågor, och på deras glatta yta hvimlade det af menniskor, mest kroater, för hvilka detta nöje var högst eget i sitt slag. Men, huru mycket de än försökte att muntra upp sig, kunde den uppmärksamme betraktaren hos dem likväl skönja en viss modstulenhet och oro, som mest yttrade sig i de sväfvande blickar, de kastade norrut, hvarifrån då och då ett långt, utdraget dunder tillkännagaf att strid egde rum.

Och stadsborna, hur hade de väl känt sig till mods under hela denna långa tid? Ungefär som om de legat i en myrstack. Ingen enda dag, ja timme, gingo de säkra för plundring, och det förundrade dem högligen att deras lilla samhälle icke långt före detta blifvit lagdt i aska, sedan först deras lösegendom blifvit plundrad, deras hustrur och döttrar skändade, deras söner spetsade. Ty så foro de grymma kroaterna fram i de protestantiska länderna, ju värre, dess större framgång svenskarne hade. Men, annan dag jul var, som nämndes, kommen, och ännu stod Schwedt qvar oskadad, men dock utsatt för en plågsam tryckning af den österrikiske befälhafvaren, som oupphörligen fordrade penningar och dyrbarheter i silfver och guld. På sådant sätt plundrade han Schwedt, och snart fanns det knappt någon enda borgare, som

kunde skryta af att ega den minsta silfverpjes i sitt ego.

På den i och med reformationens införande till Luthersgatan omdöpta strandväg, som lopp utmed floden, fanns vid norra ändan, och endast ett par hundra alnar från en liten skans, ett ölställe, benämndt »Gyllene Kalfven.» Den var dock allt annat än gyllene. Svart och sotigt, såg det gamla träruckket ut som en förfallen landssmedja. Huset egde två rum, af hvilka det inre var afsedt för »bättre gäster», om några dylika af en händelse råkade förirra sig dit, och af törsten tvingades att söka vederqvickelse der.

Gästerna i det yttre rummet voro både talrika och högljudda, och förplägade sig mer än de kunde tåla. Slagsmål uppstodo för den skull än här och än der vid borden, och det var för det mesta walloner och kroater, som lågo i lufven på hvarandra. Och som de sistnämnda voro talrikast, fingo Wallensteins gamla kärntrupper oftast taga till reträtten. De officerare och underofficerare, som passerade förbi, gjorde snart sagdt aldrig något för att afstyra oroligheterna. Tvärtom hände det icke så sällan, att de togo parti, hvar och en för de sina, och så kunde man ibland få bevittna rätt pikanta sammanstötningar mellan försvararne af samma tro. Men så var också den slappe och njutningslystne Torquato Conti, en italiensk äfventyrare,

deras anförare, och under hans befäl nådde den redan förut varande tygellösheten sin höjdpunkt.

Under det kroater och walloner sålunda grälade och slogos inbördes i det yttre rummet på »Gyllene Kalfven», suto i det inre, till hvilket äfven en ingång fanns från den temligen rymliga gårdsplanen, tre stadsbor, ifrigt samtalande, under det de uppmärksamt lyssnade till bullret der ute. Det var tre hedervärda borgare, som vågat sig ut, för att på detta ställe meddela sig med hvarandra. Man tycker visserligen, att denna plats icke kunde vara rätt väl vald, alldenstund de stundligen voro omhvärfda af fiender, men här väckte deras sammanträde långt ifrån så stort uppseende, som om det skedt på öppna gatan eller i någonderas hem. Befälhafvaren i Schwedt trodde nemligen, att ingen af stadsborna skulle under hans soldaters ögon våga afhandla andra än helt likgiltiga saker. Derför brydde han sig icke om de stadsbor, som från morgon till qväll svärmade omkring på näringsställena; de öfriga deremot voro strängt bevakade af spioner.

Sedan de tre borgrarne förvissat sig om, att österrikarne voro så upptagna af sitt gräl och sitt slagsmål, att de icke skulle ha tid att lyssna vid den lilla luckan på dörren, samt eftersett att ingen fiende dolde sig i den lilla förstugan, eller under

det åt gårdsplanen vettande fönstret, sade den äldste, en ansedd vapensmed:

»Det är nu fyra och en half månad som de kejserlige huserat här, så att nu tycker jag att det kunde vara tid för dem, att draga hädan».

»Åhja,» inföll den andre, ullväfvare till yrket, »och om de ej snart nog göra det godvilligt, så torde de blifva fångade som flugor i en säck».

»Hur så», sporde den tredje, en skomakarålderman, och vapensmeden nickade, till tecken, att också han var nyfiken att få höra på hvilka grunder ullväfvaren stödde sin utsago.

»Hå, hå», sade denne och blinkade förnumstigt; »gamle träbenskolmästaren vill ju fånga dem, vet jag. En sådan narr! Han lider bestämdt ännu af den kula, som han fick i skallen vid Prag för tio år sedan. Han förefaller litet besynnerlig ibland. I veten att han, dagen efter fiendens inryckande, hade samlat ihop så många af sina skolbarn han kunde få, och uppmanade dem, att strängt fasthålla vid Luthers lära, hvarpå han, dumt nog för sitt eget skinn, slutade med att högt bedja för de svenska vapnens framgång, och — —».

»Bra, bra», utbrusto vapensmeden och skomakaren med en mun.

»Ja, visst var det bra», utlät sig nu ullväfvaren; »jag bad också för se jag var närvarande, men i tysthet, och det var mycket klokare. Derför gick

jag fri, när två kroater, som lyssnat bakom dörren, släpade bort gamle Grieg. Men, äfven då, när hufvudet satt så löst på hans axlar, kunde han icke hålla munnen, utan ropade så högt han förmådde: 'Snart nog torde jag bli fri, och då är det min tur att kanske herbergera er'. När kroaterna hörde detta trots, slogo de Max med pikarne och drefvo honom till skansen derborta, der han ännu sitter, så framt icke de kanaljerna redan tagit hufvudet af honom».

Här slutade ullväfvaren, och väntade på svar. Detta kom också, men i en ton, som han *icke* väntat.

»Du är en stor mes,» sade vapensmeden föraktligt.

»Ja, det är du,» bedyrade skomakaråldermannen, »och var det för att berätta detta, som du stämt möte med oss här, så kunde du gerna varit hemma.»

Väl kände sig ullväfvaren i början betydligt snopen öfver det mottagande hans berättelse rönt, men som han icke tillhörde det slag af folk, som länge låter en känsla vara rådande hos sig, helst om den är af det mindre behagliga slaget, tog han snart mod till sig och sade:

»De der orden skolen I dyrt få umgälla när tider blir. Nu vill jag endast säga, att det är på

uppmaning af Fritz, strumpväfvaren, som jag bedt er komma hit, och medan vi vänta, har — — —.»

En sakta skrapning i förstugan kom honom att tvärt tystna. Var det vän eller fiende? En låg knackning hördes, och ullväfvarens namn uttalades med undertryckt stämma.

»Det är Fritz,» sade denne, glad öfver att den pinsamma belägenhet, i hvilken han befann sig, nu var slut. »Nu får han sjelf redogöra för hvad han vill eder.»

Några ögonblick derefter stod Fritz, strumpväfvaren, framför sina tre vänner.

2.

Skansen innehöll två rum, eller rättare källare, hvar och en försedd med en liten glugg, knappt så stor, att en medelmåttig karl skulle kunna krypa genom den. Det ena rummet begagnades till förvaring af kulor och krut, i det andra hade Max Grieg blifvit inhyst, och här hade han, den oförskräckte kämpen, som i fiendens närvaro vågade bedja Gud om undergång för deras vapen, redan tillbragt öfver fyra månader. Men, han klagade icke öfver sitt öde, ty i vissa ögonblick, och de blefvo efter hand flera, sade honom en inre stämma, att befrielsens ögonblick ej *kunde* vara långt

borta. Ibland trängde sig dock oron och bekymren starkare på den gamle skolmästaren; han brusade då upp för några ögonblick, trumfade på den fasta jerndörren allt hvad han kunde med sina bastanta näfvar, och slog i väggarne med det jernskodda träbenet, allt af harm öfver, att icke kunna vara sina trosförvandter till någon den minsta hjelp, men när han rasat och larmat en stund blef han lugnare, och då brukade han alltid halfhögt mumla för sig sjelf: »Hvarför bråkar jag! Det finnes tusentals andra, som lidit lika mycket som jag, ja till och med mera, och ändå äro undergifna olyckan!» Tanken härpå gjorde honom böjlig som ett barn, ända till dess nästa uppbrusningsperiod inträffade. Sjelfva julaftonen hade Max Grieg väl för tionde gången blifvit upphemtad till den österrikiske anföraren. Skolmästaren var sjelfva lugnet, österrikaren rama motsatsen. Max Grieg hade knappt hunnit träda inom dörren, förrän den soldat, som stod på post, naturligtvis på befallning, gaf honom en knuff för bröstet, så att han, oförberedd, och dessutom icke nu så stadig på fötterna, som när han hade två friska ben, föll omkull. Ett hest skratt från den österrikiske officeren, som från en fönsterfördjupning åsåg våldet, belönade det lömska öfverfallet. Max Grieg sade icke ett enda ord; han reste sig långsamt, ty han var icke så vig som fordom, gaf wallonen en blick,

som sade så mycket som: Om vi träffas, skall du få betaldt, och ställde sig derpå framför befälhafvaren, hvilkens skratt ännu icke förtonat. Österrikaren såg på den lugne Max Grieg med en till hälften förvånad, till hälften ilsken blick, ty han hade väntat att skolmästaren skulle brusa upp, hvadan han (österrikaren) fått ett lägligare tillfälle att förfara grymt, men han blef djupt bedragen i sin väntan. För att likväl icke göra sig löjlig i sin egen fånges ögon, bröt han tystnaden med dessa ord:

»Du är ju skolmästare här i staden?»

»Ja, det är jag. Det har jag för resten sagt er minst tio gånger förut.»

»Och du har uppviglat skolbarnen emot kejsaren.»

»Vi erkänna ingen kejsare.»

Vid detta djerfva svar gnistrade vreden ur officerens ögon. Äfven wallonen vid dörren stötte så häftigt sitt slagsvärd i golfvet, att det blef ett stort märke deri.

»Jaså, I erkännen icke kejsaren,» sade österrikaren hånande, »och ändå är det han, som har makten.»

»Men, den skall han väl icke alltid ega,» inföll Max käckt. »Vår befriare nalkas med stora steg.»

»Ha, ha, ha,» skrattade den österrikiske officeren; »eder befriare skall jemte sitt anhang snart

bortsopas från jorden. Ha, ha, ha,» skrattade han ånyo och posten vid dörren instämde i hånet, »vet du, att i Wien göra alla menniskor sig lustiga öfver den svenske småkonungen. Vet du hvad namn de gifvit honom?»

»Nej,» svarade skolmästaren med lika orubbligt lugn som tillförne.

»Åh, ett sådant betecknande namn hittas icke på alla dagar! De kalla honom snökonungen, och säkert är att ju längre söderut han kommer, dess förr skall han smälta i de varma solstrålarne. Ha, ha, ha!»

»Ha, ha, ha,» repeterade posten.

»Det tyckes som om I haden mycket roligt,» inföll nu Max Grieg, »men, den skrattar bäst, som skrattar sist. Jag tiger så länge.»

»Ja, det är allt bäst för dig, det,» röt officeren i detsamma till. »Nu vill jag ha ett bestämdt svar på min fråga: Vill du inför dina skolbarn och de öfriga invånarne i staden återtaga din uppmaning, skall du få behålla lifvet, annars — — —.»

»Annars,» upprepade skolmästaren, då officeren stannade i talet.

»Blir du hängd som en hund, en spetsbof, en karnalje, en usel kättare, en — — ah, jag borde verkställa straffet genast på dig,» fortfor österrikaren, som mer och mer uppretades af Max Griegs

iskalla lugn, »men jag vill att du skall grundligt pinas vid tanken på din förestående död. Du skall bli hängd med fötterna uppåt.»

»Det rör mig icke det ringaste», sade Max, utan att blinka. »Hvad jag en gång har sagt, det är sagdt af innersta hjerta, och det återtager jag aldrig. Heldre vill jag, en gammal soldat, dö den qvalfullaste död, än draga vanära öfver mina grå hår. Der är mitt svar, orubbligt som Thüringens berg».

»Usling, du skall också dö, som du önskar, en qvalfull död», skrek österrikaren och knöt i raseri händerna framför skolmästarens näsa. »Död», ropade han derefter till posten, »för den skurken tillbaka, och se till att han icke undkommer. I så fall är ditt hufvud värdt mindre än intet».

Wallonen log ett grymt leende, gjorde ett tecken åt Max Grieg att följa sig, och lemnade rummet.

Så hade nu Max Grieg återkommit till sitt fängelse, hvilket han icke mera trodde sig skola få återse, då han fördes derifrån, ty alla de gånger han varit inställd för sin domare, hade denne ställt på honom nästan samma frågor; samma uppträde, utom postens våldsamma tilltag, och alldeles samma hotelser hade förekommit. Af denna orsak tog sig nu Max Grieg anledning att tro, att de

blott voro tomma, och hvem skulle ej i hans ställe hafva gjort detsamma, när de så många gånger befunnits vara det! En viss trygghet intog honom derför, och under hela sin långa fängelsetid hade han icke lagt sig till hvila med så lugnt sinne som denna afton. Icke heller hade han drömt så fridfullt, och morgonsolen, som för några sekunder tittade in genom den lilla gluggen, hade under fångenskapens dagar icke synts honom så leende. Han tyckte sig i den klara strålens dans på den grofva stenbänk, som utgjorde hans bord, hans stol, hans säng, med ett ord, rummets hela möblemang, kunna spåra en uppmaning till tröst och hopp ofvanifrån. Den lilla strålen hittade icke allenast vägen till den stackars fångens cell, utan äfven till hans hjerta, och med så glad tillförsigt, icke ens under frihetens dagar, hade Mansfelds käcke vapenbroder, gjort sin morgonbön som just denna dag. Det var sjelfva juldagsmorgonen.

Max hade knappt hunnit sluta sitt »Fader vår», då han spratt till, vid det en sten, kring hvilken ett fint snöre var lindadt, kom indansande genom gluggen och nedföll vid fångens fötter. Han kastade sig begärligt deröfver, ref upp snöret och fann en pergamentsbit, på hvilken några grofva ord voro prentade. Han igenkände strumpväfvarens stil, ty han hade nyligen börjat taga lektio-

ner af stadens prest i skrifning. Pergamentet innehöll blott följande:

»Drag till dig snöret, men sakta!»

Den gamle hederlige soldaten, som bevistat så många blodiga strider utan att darra, och som icke ens ändrade en min, när falkonettkulan i slaget på Hvita Berget bortryckte hans ben, darrade nu i hela kroppen som ett asplöf. Hvad skulle snöret bringa honom? Medel till räddning, eller kanske blott och bart litet bättre föda? Svetten rann utefter hans fårade panna, och blickarne fasthängde oaflåtligt vid den smala gluggen. Då han kände att tyngden, ty att en sådan fanns vid snörets ena ända, det var han säker på, alltmer gluggen närmade sig, ville hans knä knappt bära honom; han stannade en stund och lutade den bränheta pannan mot den kalla stenmuren.

»Helvetets pina kan icke vara större än min i dessa ögonblick», mumlade han halfhögt, »och tusen gånger heldre vill jag vara med om att storma ett eldsprutande batteri, än en gång till upplefva denna stund. Jag hörde tydligt Fritz' strumpväfvares röst, och kråkfötterna på pergamentet äro också hans. Hvad kan han mena? Något besynnerligt är det, så mycket är säkert, eftersom han vågat sig hit till denna plats, som så noga bevakas. Kanske att ett tillfälle till flykt — — —».

Han fullbordade icke den mening, som lik en

bomb med ens slagit honom för pannan. Med feberaktig otålighet, men ändå sakta och försigtigt, drog han tyngden upp i gluggen. Väl kunde han ännu ingenting se, men han hörde tydligt hur någonting skrapade mot stenarne. Max Griegs hand darrade våldsamt, när den sträcktes upp i gluggen och famlade efter föremålet vid snörets ända. Slutligen nådde han det.

»En hacka», pustade skolmästaren, i det han ömsom betraktade den tillspetsade jernbiten med en undrande blick; »hvad skall jag använda den till! Tror strumpväfvaren kanske, att jag, lik en mullvad, med denna skall kunna arbeta mig ut genom de här tjocka murarne, hopsatta af sten och jord, eller förmodar han måhända, att — — ah», utbrast han på en gång lifligt, »han menar ju gluggen. Ett sådant dumhufvud jag kunde vara, som icke genast tänkte derpå! Genom gluggen skall jag gå, det är tvärsäkert! Men, om nu stenarne der äro så stora, att — — —, jag måste se efter!»

Den lilla gluggen låg icke högre upp, än att dess undre kant var i jemnhöjd med skolmästarens axlar. Starka armar som han egde, var det lätt för honom, att höja sig upp i gluggen. Så noga och omsorgsfullt, som om det gällt att bland sand och grus uppleta en knappnål, undersökte Max den lilla öppningen, och snart fann han till

sin outsägliga fröjd, att det skulle vara lätt för honom, att komma ut, blott han kunde få loss en af stenarne på sidan. Han sökte länge efter fäste för hackans spets, och slutligen lyckades han finna det, just då han var på vippen att gifva allt förloradt. I förstone bände han med största försigtighet, men då stenen, som var ganska fast inkilad, ej det ringaste gaf med sig, ökade han sina ansträngningar. Det var hans juldagsarbete, och när annandagens morgonljus svagt upplyste hans dystra fängelsehåla, satt han redan uppe på sin plats med hackan instucken i den spricka, som hans ansträngningar ändtligen lyckats åstadkomma.

»Det är ändå *en* tröst, att vaktknekten icke märkt någonting,» tänkte han. »I qväll skall jag förpassas ur denna verlden, sade den lurande katoliken, och grinade så djefvulskt, att om jag varit mindre lugn, hade jag drifvit in hackan så långt den kunde gå i hans tjocka skalle. Fördömdt, stenen ger ännu ej — — — åh, hvad är det — — den — — den rör sig — — jag är räddad!»

Ännu qvarsittande i gluggen hvilade fången en stund. Han gömde ansigtet i båda händerna. Hvilka känslor, som under dessa minuter besjälade honom, kunna lätt anas. Då han slutligen upplyfte hufvudet och åter grep hackans skaft, syntes stora tårar trilla utför det fårade anletet, och stanna i det snöhvita skägget. På sådant sätt

yttrade sig hans tacksamhet mot Gud. Med stigande ifver fortsatte han sitt arbete, och snart såg han till sin innerliga förnöjelse stenen lossna. Med pröfvande blickar jemförde han derefter den nya öppningen med sin kropp, och fann efter en noggrann mätning, att den med lätthet skulle gå igenom. Varsamt insatte han derpå stenen, sopade med händerna det grus och den lera, som vid sönderbrytningen fallit ned på golfvet, och som lätt skulle kunna röja hans förehafvande, under stenbänken, der han packade det så tätt tillsammans, att det endast med svårighet kunde upptäckas.

Under arbetet uppe i gluggen hade träbenet på något sätt kommit att vrida sig. För att ställa det till rätta igen måste skolmästaren derför lösa de läderremmar, som höllo det fast vid höften.

»Nu, edra inpiskade karnaljer,» sade han och knöt handen mot dörren, »nu vill jag se, om I kunnen springa fatt gamle Max Grieg, rätt så han icke har mer än *ett* ordentligt. Ah, Fritz strumpväfvare; du är ändå en hederlig och präktig pojke. Får du nå'n gång en son, fast nu ser det mörkt ut för dig, då gumman din nyss gått ur lifvet, men du kan ju ta en till, så skall jag göra honom till en dugtig karl, och lära honom att framför allt frukta Gud och öfverheten, så framt det icke blir den katolska, den hin måtte anamma med hull och hår. Oh, hvad det gläder mitt gamla hjerta,

när jag tänker på kroatens raseri, då han får veta att fogeln är utflugen! Hänga mig, en ärlig soldat och stadsskolmästare, och det till på köpet med benen uppåt! Anamma och re — — — —!»

Sista ordet fastnade plötsligt i halsen vid det att den tjocka bommen framför dörren häftigt ryckte upp. Ett par sekunder derefter stod en kejserlig soldat framför Max, som med träbenet i sin famn och nästan mållös af förvåning öfver det tvära afbrottet, bara stirrade på uppenbarelsen. Men, ju mera han såg på wallonen, dess bistrare sammandrogo sig hans buskiga ögonbryn, ty han igenkände i wallonen just den samme, som slagit omkull honom vid sista förhöret. Men lång besinningstid fick han ej, ty wallonen röt till ett dundrande:

»På med träbenet, gubbe! Din sista stund är nu kommen, så framt du icke vill gå in på hvad öfversten föreslagit dig, men — — men — — hvad är det här — — — ah — — en — — murhacka!»

3.

Strumpväfvarens plötsliga uppträdande väckte både oro och förvåning hos de tre vännerna.

»Hvad står på? Ha de påfviske lagt ut eld?» frågade vapensmeden med dyster stämma

»Eller plundrat kyrkan,» ifyllde skomakarålder-mannen.

»Eller bränt ditt eget hus,» sade ullväfvaren.

»Nej, intet af allt detta,» svarade Fritz, under det hans ögon lyste af fröjd. »Det är väl icke sagdt, att man alltid skall medföra dåliga underrättelser. Jag kommer nu med en glad.»

»Och hvilken då?» sporde vapensmeden, skomakaren och ullväfvaren, allt under det de bokstafligen sågo ut som lefvande frågetecken.

Men innan strumpväfvaren besvarade denna enhälliga fråga, smög han sig fram till den lilla luckan på dörren till stora rummet, lyssnade en stund uppmärksamt till sorlet derute, och tog derefter plats hos de andra.

»Hör på,» sade han, och gaf vännerna ett tecken att luta sig så nära intill honom de kunde; »i går togo svenskarne Greiffenhagen, och bara för några timmar sedan Garz. Men, tyst för Guds skull, tyst,» fortfor han, då han märkte de tre vännernas benägenhet för att medelst ord och åtbörder gifva sin stora förnöjelse till känna, »österrikarne veta, efter hvad jag kunnat se, ännu ingenting om saken. Kom nu, så vilja vi skynda till skansen, för att vara behjelpliga vid skolmästarens flykt.» Han omtalade derpå det knep han användt, för att praktisera in hackan till Max, och slutade sålunda: »Det kan icke dröja länge, förrän

svenskarne äro här. Så snart deras ankomst blir känd, uppstår här naturligtvis en ryslig villervalla, och af den vilja vi begagna oss, för att hjelpa vår gamle vän ur den svåra knipan.»

»Du är då säker på, att han lefver,» hviskade vapensmeden.

»Ja, åtminstone lefde han i går morse, det vet jag, ty jag gick ej ifrån skansen förr, än jag sett honom hala in snöret.»

Ute i stora rummet hade under tiden larmet tilltagit. Grälet mellan kroaterna och wallonerna hade efter vanligheten slutat med slagsmål. Stolar, bord, bänkar och ståukor begagnades som tillhuggen; den ene tumlade handlöst om den andre, och midt igenom det döfvande larmet hördes skärande den tjocke värdens ångestskri, då han, som ville mäkla fred, och oförsigtigt nog gick emellan, kastades rakt på hufvudet i ett väldigt ölkar, som hade sin plats i ena hörnet bredvid disken.

»Fort undan,» ropade vapensmeden och lösgjorde en bredbladig knif, som han hade väl dold innanför rocken. »Om vi dröja här längre, kan det hända, att vi komma midt upp i — — —.»

Talaren hann icke uttala sista ordet, när dörren, som ännu skiljde honom och hans kamrater från de kämpande, gaf efter för den starka påtryckningen och sprang upp. Med en hiskelig fart kommo också i det samma walloner och kroater in-

ramlande i det mindre rummet, och hade icke ullväfvaren varit så snabb och vig i sina rörelser, skulle han utan tvifvel fått hela svärmen öfver sig. Här var nu skyndsamhet af nöden, om icke våra vänner skulle bli indragna i den ursinniga kampen, ty åtskilliga lemningar af bord och stolar började att surra kring deras öron på samma gång som ropet: »ned med de protestantiska hundarne! Dräp kättarne!» hördes der och hvar.

»Följ mig», sade vapensmeden och rusade fram till den lilla dörr, som ledde ut till gården. För en enda bändning af hans starka skuldra flög den upp och våra fyra vänner störtade ut. Just i samma ögonblick hördes en ryttartrupp spränga fram längs stranden; ett förfärligt rop hördes, och bland det gräsliga larmet kunde våra vänner protestanterna, som af försigtighet stuckit sig undan i skydd af ett på gården stående brädskjul, tydligt höra mellan larmtrumman och trumpeterna dessa ord:

»Svensken är här! Svensken är här!»

Trots den förfärliga villervallan skyndade våra fyra vänner ut från gården. »Till skansen», ljöd en enhällig röst inom dem, och de började att springa ditåt af alla krafter. Plötsligt stannade Fritz.

»Se», ropade han och pekade mot norr, der himmelen var öfverdragen med ett eldrödt, flam-

mande sken, »det är Greifenhagen och Garz, som brinna. Säkerligen är det österrikarne sjelfva, som satt eld på dem».

Han fick knappt sista ordet öfver läpparne, då vapensmeden ryckte honom med sig bakom en halft förfallen koja. Det var hög tid, ty en stark ryttartrupp, i spetsen för hvilken de igenkände den kejserlige befälhafvaren, sprängde fram.

»Sätt eld på hvart enda hus», skrek denne vildt. »Icke en sten får bli qvar ofvanpå den andra!»

»Usling», hväste vapensmeden, och hade han egt ett skjutgevär, skulle ingen kunnat hindra honom från att sända den bortsprängande österrikaren en dödande kula.

»Till skansen», ropade Fritz. »Men, store Gud, hvad är det? Der, i gluggen; en karl! Hör, han ropar — — — det är bestämdt den gamle skolmästaren!»

Våra fyra vänner fruktade icke längre österrikarnes kulor; de tänkte icke det ringaste på sig sjelfva; framåt mot skansen bar det så fort de orkade springa.

4.

»Ah — — en — — murhacka», hade wallonen utropat, och på Max Grieg verkade dessa ord un-

gefär så, som en plötslig iskall dusch på en ända till svettning upphettad menniska. Hvad hade han nu vunnit med allt sitt arbete i gluggen? Inom sig sjelf förbannade han sin glömska att icke hafva stuckit hackan under stenbänken, der den mycket väl kunnat döljas. Den gamle skolmästaren kom sig icke för att ta på sig träbenet, såsom befaldt var; han såg ut som en lifdömd, såsom han också i verkligheten var. När wallonen såg den gamles harm och bestörtning, ty dessa känslor stodo tydligt att läsa i hans anlete, sade han i den mest hånfulla ton, han kunde antaga.

»Hvilken lycka, att jag kom just nu, annars hade du kanske brutit dig ut, fördömde kättare. Du ser nu att den heliga jungfrun icke älskar dig och dina eländiga trosbröder. Hon har nu ledt mina steg hit just i rätt tid, för att omintetgöra dina planer. Än' en gång säger jag dig, gubbe», röt han till med hela styrkan af sin röst, »på med träbenet, så vida du icke vill hoppa på ett, hvilket nog vore en skön syn för alla rättrogna katoliker. Ha, ha, ha!»

Med dessa ord böjde han sig ned, för att upptaga murhackan.

Det finnes ingenting, som så skärper eftertanken, och gör den klenmodige beslutsam som en öfverhängande fara. Den trögtänkte blir då qvicktänkt, den svage stark. Så också med den gamle

skolmästaren. Hvad han kanske aldrig skulle kommit att tänka på, det gjorde han nu, då wallonen böjde sig ned, för att upptaga hackan. Blixtsnabbt omfattade han det jernbeslagna träbenet med båda händerna och utan att behöfva resa sig upp från bänken, ty wallonen stod en knapp aln framför honom, tilldelade han österrikaren ett så våldsamt slag på stormhatten, att den, som var gammal, böjde sig ett godt stycke inåt och trängde in i hufvudet. Wallonen störtade utan att yttra ett enda ord, till golfvet, der han blef liggande sanslös.

Så qvick i vändningarne som nu, det hade skolmästaren aldrig tillförene varit, såsom han sjelf sedermera många gånger berättade. I en blink var träbenet, som, tack vare jernskoningen, icke brustit vid det kraftiga slaget, fastsatt vid kroppen och många sekunder gingo derefter icke till ända, innan Max Grieg med hackan i de senfulla händerna satt uppe i gluggen. Stenen, som han endast löst ditsatt, flög snart för en kraftig bändning in i det lilla rummet. Utan att betänka sig ett enda ögonblick stack den gamle skolmästaren ut benen genom öppningen, och lät den öfriga kroppen följa efter. Men, nu kom en omständighet, som han icke tagit med i räkningen, då han vidgade hålet: hans breda skuldror ville icke gå igenom. Förgäfves vred sig den stackars Max åt alla håll, förgäfves pustade han och ref sönder

sina händer mot de hvassa stenarne, han satt ohjelpligen fast, och som han icke kunde begagna mer än ett ben, hade han föga eller ingen nytta af det, då han ville begifva sig tillbaka. Det var just i dessa ögonblick som den österrikiska truppen sprängde in i staden med underrättelsen om svenskarnes ankomst. Gamle Max hörde ropen och skränet, han såg den ene fiendtlige ryttaren efter den andre spränga förbi sitt ofrivilliga och högst egendomliga fängelse, men ingen, af hvilken han kunde begära hjelp kom inom hörhåll. Det var i dessa förtviflans ögonblick som han uppgaf första nödropet, och hvilket drog strumpväfvarens uppmärksamhet till honom.

Fritz hade sett rätt. Det blodröda flammande skenet i norr kom från Garz och Greiffenhagen. Från den sist nämnda staden flydde Torquato Contis slagna skaror i sporrsträck mot söder. Träffade de på en by eller en gård, så plundrades den först om de hade tid dertill, och satte sedan eld på den. Var tiden knapp, såsom den för det mesta var, så inkastade dessa djeflar i mennisko-hamn brinnande torrvedsstickor och andra antändande föremål i husen, hvarpå de under vilda hånskratt rusade bort till nya illbragder.

Men tätt i deras spår följde de småländska ryttarne under Per Brahe, de vestgötska under Soop och de finska under Thorsten Stålhandske, och de

gjorde allt hvad i deras makt stod, för att rädda hvad som räddas kunde. Ibland lyckades det, ibland icke.

Som en stormvind, som för några minuter brusar öfver nejden, och då oemotståndligt för med sig allt i sin väg, så kommo de contiska trupperna öfver Schwedt, och ryckte med sig mer än hälften af der varande besättning.

Så snart ropet: »svensken är här,» allmännare började tränga genom staden, i det äfven stadsborna sjelfva började ropa så, för att väcka de sinas uppmärksamhet, ilade mången borgersman, ung och gammal, efter de gömda vapnen, och derefter ut, för att i någon mån söka hämnas lidna oförrätter. Blott en enda stark känsla, nedtystande alla andra, glödde under dessa timmar i schwedtbornas bröst, och det var hämnden. Småningom samlade de sig till ett antal af öfver hundra, beredda att hindra fienden från att sätta eld på deras i grund utplundrade tempel. De anföllos, men stodo manligen emot.

»Är det du, Max Grieg, som sitter i kläm der uppe,» ropade ullväfvaren, i det han sprang fram till muren. »Det är ett obeqvämt läge du har intagit.»

»Uff,» hördes det från den sprattlande skolmästaren, »det är förfärligt; jag kommer hvarken ut eller in, och om den fördömde wallonen kommer

till sans medan jag hänger här, skall han säkert spräcka min skalle i tusen bitar. Uff! Hjelp mig!»

Vapensmeden och strumpväfvaren skyndade omkring muren fram till den lilla jerndörren, samt inträdde i Max Griegs fängelse, just som den återuppvaknande wallonen svärjande famlade efter sitt slagsvärd, som vid fallet slungats bort i ena vrån. Med ett kraftigt slag på ena skuldran sträckte Fritz honom ånyo till golfvet.

»Se här», pustade skolmästaren, som företedde en både ömklig och löjlig anblick, der han liksom en plugg satt fast i hålet, och med dessa ord öfverräckte han murhackan åt strumpväfvaren. »Din gåfva skall du ha tack för, och det var min egen skull, att jag icke visste använda den rätt. Vidga hålet kring axlarne, men far varliga fram, så att du icke knackar ut hjernan på mig.»

»Det här äfventyret glömmer du väl icke så lätt, vän skolmästare,» sade nu vapensmeden, som, oaktadt faran ännu icke var på långt när öfverstånden, omöjligt kunde tillbakahålla det leende, som krusade hans läppar.

»Uff, aldrig,» stönade skolmästaren och tog för sig med händerna, emedan han började glida utföre. »Icke så häftigt, Fritz! Nu är ju ena skuldran i det närmaste fri! Ett litet slag till! Aj — — a — —.»

Fritz hade slagit för hårdt på stenarne, så att

icke blott den åsyftade stenen, utan äfven en mängd andra, och deribland just den, vid hvilken Max höll sig fast, med ett väldigt brak lossnade och störtade till marken. Höjden var dock icke större än omkring fyra alnar. Skolmästaren följde naturligtvis med, och som det för honom var platt omöjligt att sjelf styra farten, kunde han ej hindra, att träbenet gaf ullväfvaren, som jemte sin kamrat, skomakaråldermannen, stod omedelbart midt i raset, en så duktig »sitt opp», att han lik en drucken tumlade omkring ett par slag, och slutligen föll. Sand och grus yrde om Max Grieg och säkerligen hade han aldrig någon gång under sina krigståg farit fram med sådant buller och bång.

»Du kommer som om du blifvit skjuten ur en kanon,» sade skomakaren, som nätt och jemt hunnit undgå att få en känning af träbenet, han också. »Men,» fortfor han och lutade sig öfver skolmästaren, som låg till utseendet liflös bland stenarne och sanden, »du har kanske slagit dig värre än någon kan ana. Jag vill se efter.»

Medan skomakaråldermannen som bäst var sysselsatt med att vända på Max, och begagna alla möjliga sätt att få honom vaken, kommo vapensmeden och strumpväfvaren utrusande från skansen, men icke samma väg som Max, utan den de gått in på.

»Lefver han», ropade Fritz?

»Ja vars,» ljöd skomakarens svar, »men, det dröjer väl en stund, innan han kommer sig.»

»Men, hvad tusan går åt ullväfvaren,» sade vapensmeden, »han ligger ju der som en stock.»

»Åh, han fick bara en dask i skallen af träbenet, då han var nog drumlig, att icke hinna undan i rättan tid.»

Då kunde icke vapensmeden hålla sig. Han skrattade öfverljudt, och äfven Fritz måste deltaga i munterheten, oaktadt det verkligen sorgliga i allas deras belägenhet. Dock hade smedens hjertliga skratt den verkan med sig, att Max slog upp ögonen, tog sig om hufvudet, och öfverallt på kroppen, icke ens glömmande träbenet, samt reste sig derpå upp.

»Hvarför skrattar du?» sade han förargad till vapensmeden. »Jag vånnar att du finge göra samma färd, så att jag till gengäld finge skratta åt dig.»

Sedan vapensmeden förklarat, att det var åt ullväfvarens komiska snurrningar som han skrattade, blef Max god igen, och inom några minuter var han på sina ben igen, utan att hafva lidit den ringaste skada. Ullväfvaren likaså. Han har dock sedermera i öfver en månads tid en stor rund kula på vensta sidan af hufvudet, och en svensk fältläkare förklarade högtidligt, att han (ullväfvaren)

endast hade sin ovanligt tjocka skalle att tacka för, att den icke blef krossad af skolmästarens träben.

Den österrikiske öfversten hade samlat så många kroater han kunde få tag uti (wallonerna hade följt med den flyende contiska hären) och med dessa anföll han den protestantiska kyrkan i afsigt att bränna upp den. Men de hundra stadsborna, som förskansat sig framför hufvudingången, och minut efter minut erhöllo förstärkning, värjde sig manligen. Staden brann redan på alla punkter, och den tjocka röken vältrade sig i tunga massor öfver stridsplatsen framför kyrkan. Då, just som innevånarne veko några steg tillbaka och öfversten stod i begrepp att slunga in brandfacklan genom den öppna dörren hördes dånet af hästfötter på närgränsande gator, och finnar, småländingar och vestgötar framstörtade med lösa tyglar. Stadens innevånare drogo sig undan, för att låta svenskarne fullborda verket. Många sekunder höllo icke heller kroaterna stånd; med öfversten i spetsen kastade de sig på flykten nedåt flodstranden, i akt och mening att längs denna komma undan.

Våra fyra vänner voro just på väg inåt den brinnande staden, för att söka rädda något af egna tillhörigheter, när de mötte kroatersvärmen, som lik en hotande lavin störtade mot dem. De skyndade för den skull in i en öppen port, bredvid

hvilket ett stort vackert hus stod i ljusan låga. Vid skenet häraf igenkände Max tydligt den österrikiske befälhafvaren, och det harmade honom storligen, att han icke hade något skjutgevär.

»De der, der borta», muttrade han för sig sjelf och knöt de senfulla händerna mot en skara stadsbor, som utan ordning sköto på de flyende kroaterna, »de skjuta då som stora stackare. Ack, om jag hade — — —!»

Max hann icke sluta meningen då kroaternas anförare störtade med hästen till marken. En kula hade träffat hästen, en ryttaren. De öfriga redo blindt öfver; för dem var det icke tid att söka rädda anföraren, ty icke så långt bakom sig hade de småländingarne, som sträckte, de också, allt hvad tygen höllo.

Max uppgaf ett glädjerop vid åsynen af österrikarens fall, och innan någon af hans kamrater kunde hindra det, rusade han, så fort hans träben det tillät, på den fallne, och drog honom åt sidan, och det var med knapp nöd han sjelf kom undan smålandshästarnes skarpa hofvar.

Då österrikaren, som endast var lätt sårad, kände sig befriad från hästen, ville han resa sig upp, men den gamle skolläraren omfattade stadigt hans strupe, och tvang honom på detta sätt ned till marken igen.

»Känner du igen mig», sade han lugnt och

satte sitt träben framför österrikarens ögon. »I går var du herre, nu är det jag, och du skall ej undgå ditt straff, eländige mordbrännare och påfviske hund. Till att börja med så skall du få bo i samma fängelse som jag, och der får du sällskap af wallonen, som du skickade, för att hemta mig till döden. Men du kan vara säker på, att jag skall mura igen gluggen så väl, att icke ens en katt skall kunna rymma derifrån.»

»Släpp mig, och du skall få hela den ansenliga penningesumma, som jag bär på mig», stönade österrikaren.

»Nej», svarade Max med dundrande stämma, »icke för allt guld i verlden skulle jag lössläppa dig, som under en så lång tid varit icke blott min, utan äfven min hembygds plågoande. Du säger, att du bär en stor summa penningar på dig. Ha, niding; det är dessa penningar, som du utpressat här i staden och på landet. De skola också återställas till sina egare».

»Bra, Max! Bra skolmästare», ropade vapensmeden och strumpväfvaren. Ullväfvaren var ännu för mycket bortkommen efter den bastanta »sinkadus» han erhållit, att han skulle kunna deltaga i fröjden, och skomakareåldermannen var så i farten med att reda upp ett tjockt snöre, allt under det han grymt betraktade fången, att icke heller han hörde på hvad Max trakterade österrikaren med.

»Men, hvad ska vi göra med honom nu», sade vapensmeden vidare.

»Binda honom med det här», inföll nu ändtligen skomakaråldermannen, i det han höll upp snöret. »Var det icke en Guds lycka, att jag glömde det qvar i rockfickan i går; jo, då!»

»Ett snöre», skrek Max till. »Hit med det! Vi skola bakbinda den karnaljen, anamma och regera, hvad här är hett, och sedan föra vi honom till skansen. Jag skall sjelf ställa mig på post utanför gluggen, och sticker han ut skallen, för att fly, vipps hugger jag den i småbitar».

Oaktadt sitt motstånd blef österrikaren dock bunden, och tåget satte sig i gång mot skansen. Så lätt hade aldrig Max förut gått sedan han fick sitt träben; han pratade och skrattade och skämtade, ibland rätt elakt, men i det stora hela, godmodigt med fången. Denne besvarade icke en enda fråga, men vid de stickord, som gåfvos honom, glödde hans mörka ögon af hat och raseri.

På ett par hundra stegs afstånd från skansen stannade Max, för att efterse, att snöret ännu låg riktigt kring fångens bakbundna händer. Den gamle skolmästaren svingade triumferande den långa kroatervärjan, som han tagit såsom en god pris, och med halft skämtsam, halft ironisk stämma sade han:

»Sannerligen skall icke eder heliga jungfru

kunna göra riktiga underverk, om hon nu kan rycka fången ur mina händer!»

I detsamma sprängde en trupp ryttare fram. De kommo norr ifrån, och hade synbarligen icke tillförene varit i staden. När den, som red i spetsen, fick syn på den fångne kroatofficeren och hans väktare red han fram till dem och sade på god tyska:

»Hafven I tagit denne man?»

»Icke vi, utan han», svarade vapensmeden och pekade på Max.

»Du», utbrast främlingen, i det ett leende krusade hans läppar, »men du går ju på träben».

»Hvad gör det», svarade Max, stött öfver främlingens yttrande. »Jag skall säga eder, herre, att jag är en gammal soldat, som kämpat under hertig Mansfeld. I slaget på Hvita Berget förlorade jag mitt ben, och har sedan dess måst hjelpa mig fram med detta. Men icke desto mindre sätter jag stort värde på denna trästump derför att den räddat mitt lif för icke så många timmar sedan. Och om ni vill veta det, så har jag tagit både min och stadens fordne plågoande till fånga, och nu ämna vi sätta in honom i samma fängelse, dit han satte mig derför att jag icke ville svika min tro. Men, se här, herr officer», fortfor Max och tog ur fångens ficka en tung dukatrulle, »de här penningarne äro säkerligen utpressade här; tag dem ni, ty ni ser så

mild och god ut, och lemna dem till svenska kungen, för att utdelas».

Den svenske officeren, för hvilken alla vördnadsfullt veko åt sidan, tog leende emot rullen, betraktade några ögonblick uppmärksamt den gamle skolmästaren och sade derpå:

»Hvad heter du, kamrat?»

»Max Grieg, herre. Förr var jag soldat, men nu är jag skolmästare i den här staden.»

Svensken nickade vänligt åt Max och hans kamrater, gaf de sina ett tecken och red sakta inåt den brinnande staden.

»En vänlig herre», sade vapensmeden.

»Och sannolikt en mycket hög herre», inföll skomakaråldermannen.

Snart var den österrikiske befälhafvaren inqvarterad hos den svårt sårade wallonen, hvilkens jemmerrop då och då trängde ut genom den lilla gluggen. Och under hela natten postade Max och hans kamrater der utanför, och gingo icke derifrån förr, än en afdelning svenska fotsoldater kom för att hemta österrikaren. Soldaternas anförare medförde också befallning till Max och hans kamrater, att infinna sig hos den svenske konungen.

Den svenska styrkan var uppställd på det största torget, och vid åsynen af den trängde sig glädjetårar fram ur den gamle skolmästarens ögon. Men hans förvåning och bestörtning nådde sin höjdpunkt,

då han i den svenske konungen igenkände den officer, som han gifvit dukatrullen. Han ville falla på knä för den nordiske hjelten, men denne gaf Max ett tecken att stå och sade:

»Du sade i går, att ditt träben räddat dig; berätta det.»

Max berättade derpå med hög stämma, så att alla förnummo hans ord, hur det gick till vid rymningen. När han slutat, sade Gustaf II Adolph, i det han öfverräckte en dukatrulle till skolmästaren:

»Hälften af det eröfrade bytet, fem tusen dukater, får du behålla för egen räkning, det öfriga skall utdelas bland de brandskadade. Men sköt alltid hädanefter din läraresyssla så troget som hittills, så får du en gång en oförvanskelig lön deruppe.»

Max kunde ej längre stå upprätt. Med tårar i ögonen sjönk han på knä, och med bruten röst utbrast han:

»Denna är den skönaste dagen i mitt lif. Landsmän; vår ädle befriare är kommen! Måtte Gud förunna honom tid att utföra sitt stora verk, den påfviska lärans krossande i vårt fädernesland!»

Ett dånande jubelrop följde på dessa ord, och räckte så länge en enda skymt af konung Gustaf var synlig.

Den gamle skolmästaren lefde sedan i många år och skötte, oaktadt han nu var rik, sin lärareplats med största omsorg, och när han slutligen gick

till sina fäder ledsagades hans stoft till sin jordiska hvila af nästan hela stadens befolkning. Bland dem, som buro kistan, syntes främst vapensmeden, ullväfvaren och skomakaråldermannen. De gamle männen fällde uppriktiga tårar vid vännens graf, och i långliga tider derefter; ja, äfven sedan flera slägter myllats ned, talades alltid med vördnad och kärlek om skolmästaren i Schwedt, och om hans träben, som länge var att skåda på stadens rådhus, ända till dess detta ödelades af en eldsvåda, då äfven det gamla träbenet förtärdes af lågorna.

1001851205

På samma förlag ha förut i Bokhandeln utkommit:

Af J. O. ÅBERG.

I. Vid Fältvakten.

II. Karl XII i klämman.

III. Fredrik den stores snusdosa.

IV. Mälarens ros.

V. I Jungfrusund.

VI. Lotsens son.

VII. Mingrelerflickan.

Pris: 35 öre.